

Unaprjeđenje kvalitete statistike uzroka smrti u Hrvatskoj - Projekt "MB PHARE 2006 - komponenta 16 (COD)" (Quality Improvement of Causes of Death Statistics)

Tanja Ćorić

Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb

1. UVOD

Stjecanjem statusa kandidata Hrvatska je putem pristupnog programa „Multy-Beneficiary Statistical Cooperation Programme in 2006 for Bulgaria, Croatia, Romania and Turkey“ (MB PHARE-2006) Darovnicom Europske zajednice (EU) dobila sredstva za provedbu potrebnih pravnih, gospodarskih i institucionalnih reformi koje će osigurati ujednačavanje statističkog sustava sa standardima EU. Program sadrži 21 statističko istraživanje (komponentu) za čiju je provedbu odgovoran Državni zavod za statistiku (DZS) temeljem Ugovora s Europskim uredom za statistiku (EROSTAT). Za provođenje projekata koji se odnose na statistička istraživanja u zdravstvu DZS je odabrao Hrvatski zavod za javno zdravstvo (HZJZ) koji je sukladno Ugovoru o suradnji preuzeo odgovornost za provođenje svih planiranih aktivnosti. HZJZ provodi aktivnosti vezane za tri komponente programa: „Improvement of Health Care Statistics (non expenditure) – 14 HCS; Implementation of the European Health Interview Survey (EHIS) – 15 EHIS; Quality Improvement of Causes of Death Statistics – 16 COD. Projekti su započeli u siječnju ove godine i traju 12 odnosno 18 mjeseci.

2. CILJ

Glavni cilj projekta „Unaprjeđenje kvalitete statistike uzroka smrti“ je poboljšanje kvalitete mortalitetnih podataka u Hrvatskoj provođenjem aktivnosti koje će osigurati primjenu preporuka Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) i EUROSTAT-a vezanih za statistiku uzroka smrti. Svrha preporuka je osigurati konzistentne i usporedive podatke o uzroku smrti na razini EU te je obveza zemalja članica, pristupnica i kandidata da ih implementiraju u svoj statistički sustav. Preporuke se odnose na najvažnije faze procesa nastajanja podatka o uzroku smrti kao što su: sadržaj i izgled potvrde o smrti (PS), ovjeravanje i popunjavanje (certificiranje) PS, odabir i šifriranje osnovnog uzroka smrti te edukacija zdravstvenih djelatnika. Specifični ciljevi usmjereni su na unaprjeđenje kvalitete svake gore navedene faze procesa primjenjujući zadanu metodologiju EUROSTAT-a.

Osnovana je stručna radna skupina koja će provesti projektne aktivnosti vezane uz edukaciju i izradu priručnika za mrtvozornike. Radna skupina sastavljena je od predstavnika Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi (MZSS), DZS, Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i HZJZ.

2.1 Specifični ciljevi:

- Opisivanje postojeće situacije u odnosu na kvalitetu certificiranja PS, određivanja i šifriranja osnovnog uzroka smrti te prikupljanja podataka na nacionalnoj i NUTS2 razini.
- Unaprjeđenje sustava prikupljanja mortalitetnih podataka definiranog prijedlogom novog Pravilnika o pregledu umrlih osoba i određivanju vremena, mjesta i uzroka smrti kojim se propisuje i nova PS (nalazi se u proceduri donošenja u MZSS).
- Edukacija zdravstvenih stručnjaka o pravilnom popunjavanju PS korištenjem EU paketa za edukaciju mrtvozornika:
 - Pripremanje skraćene i modificirane verzije ISTAT-ovog priručnika (s dodanim sadržajem iz područja patologije i sudske medicine), objavljivanje i distribucija
 - Prevođenje, objavljivanje i distribucija letka
 - Objavljivanje priručnika i letaka na web stranici HZJZ
 - Organizacija seminara u četiri velika županijska središta (Split, Rijeka, Osijek, Zagreb)
- Unaprjeđenje kvalitete šifriranja osnovnog uzroka smrti:
 - Prijevod dokumenta SZO „Službene nadopune i promjene MKB-10“ (Svezak 2), Trst, studeni, 2007.
 - Zapošljavanje jedne osobe na poslovima šifriranja
 - Nabavljanje ACME tablica za šifriranje

- Unaprjeđenje kvalitete statistike uzroka smrti uz primjenu standardnih alata za validaciju:
 - Ažuriranje logičke kontrole koja je ugrađena u aplikaciju za upis u DZS i HZJZ, a koristi se za smanjenje broja grešaka u mortalitetnim podacima. Primjenom preporučenog standardiziranog seta podataka pri kontroli upisa osigurati će se kvaliteta podatka s obzirom na pojavu rijetkih bolesti, nemogućih uzroka smrti, dob i spol.
 - Priprema probnog skupa podataka kojim bi se ocijenila kvaliteta podatka mortalitetne statistike na razinama NUTS 1 i NUTS2 prema dokumentu "Kontrola kvalitete za statistike uzroka smrti (2004.)", EUROSTAT.

3. OČEKIVANI REZULTATI

- Izvješće o postojećoj situaciji s posebnim osvrtom na procedure ovjeravanja, popunjavanja, šifriranja i prikupljanja podataka na nacionalnoj i NUTS2 razini
- Priručnik i letak prevedeni, objavljeni i distribuirani
- Provedena edukacija zdravstvenih djelatnika koji popunjavaju PS
- Primjena novog Pravilnika o načinu pregleda umrlih te određivanju vremena, mjesta i uzroka smrti.
- Unaprjeđenje određivanja i šifriranja uzroka smrti
- Smanjen broj greška u mortalitetnim podacima

4. REZULTATI NAKON PRVIH ŠEST MJESECI

4.1. Izvješće o sadašnjem načinu stvaranja podatka o uzroku smrti u Hrvatskoj

U tijeku prva tri mjeseca projekta pripremljen je opis postojeće situacije u odnosu na procedure ovjeravanja i popunjavanja PS, određivanja i šifriranja te prikupljanja podataka na nacionalnoj i NUTS2 razini. U tom dokumentu se nalazi shematski prikaz nastanka podatka o uzroku smrti u Hrvatskoj koji je prikazan na slici1.

4.2. Edukativni paket EU

U cilju unaprjeđenja kvalitete ovjeravanja i popunjavanja PS koristiti će se dio preporučenog edukativnog paketa EU na način da će se organizirati edukacijski seminari za zdravstvene stručnjake koji utvrđuju uzrok smrti te izraditi priručnik i letak prema zadanim predlošcima.

4.2.1. Edukacija zdravstvenih stručnjaka

Planirana su četiri velika edukacijska tečaja u Zagrebu, Splitu, Osijeku i Rijeci za četristo mrtvozornika s područja svih županija. Programom tečaja obuhvaćene su najvažnije faze procesa nastajanja podatka o uzorku smrti a odnose se na: sudskomedicinske aspekte mrtvozorničke prakse, zakonske propise koji definiraju rad svih subjekata u procesu stvaranja podatka mortalitetne statistike, upoznavanje s ustrojem EUROSTAT-a i pravilan način popunjavanja PS. U Zagrebu je 30. lipnja 2009. godine održan prvi takav tečaj za mrtvozornika s područja: Zagrebačke, Krapinsko-zagorske, Karlovačke, Sisačko-moslavačke, Varaždinske, Bjelovarsko-bilogorske, Koprivničko-križevačke i Međimurske županije i djelatnike županijskih zavoda za javno zdravstvo s područja istih županija.

4.2.2. Priručnik

U lipnju 2009. godine objavljen je „Priručnik o popunjavanju potvrde o smrti“ na hrvatskom jeziku u čijoj su izradi sudjelovali članove stručne radne skupine projekta i djelatnici HZJZ. Za pripremu priručnika korišten je predložak kojeg preporuča EUROSTAT i SZO za izradu nacionalnih verzija. Hrvatska verzija sadržava dvije cjeline. U prvoj se nalazi prilagođeni prijevod predloška EU-e uz prikaz nacionalnih dokumenata i zakona na za to predviđenim mjestima. Druga cjelina nije dio preporučenoga priručnika, a uvrštena je s ciljem da zdravstveni stručnjaci koji ispunjavaju potvrde o smrti obnove osnovna znanja iz sudske medicine i informiraju o ustroju EUROSTAT-a. Na temelju informacija koje je stručna skupina projekta prikupila tijekom izobrazbe zdravstvenih djelatnika koji obavljaju poslove mrtvozornika izvan bolnica, priređen je sadržaj druge cjeline. Priručnik ima pet poglavlja, četiri dodatka i Rječnik. Poglavlja obuhvaćaju najvažnije definicije, pravila o načinu popunjavanja PS, a posebno je važno četvrto poglavlje u kojem su na 54 primjera iz prakse (stvarnih povijesti bolesti) prikazani načini pravilnog ispunjavanja PS. Rječnik sadrži definicije bitnih pojmova koji se koriste u statistici uzroka smrti. Tiskan je u 1500 primjeraka s namjerom da ga dobiju zdravstveni djelatnici koji obavljaju poslove mrtvozorenja, specijalisti sudske medicine i djelatnici zavoda za javno zdravstvo koji rade na unaprjeđenju kvalitete mortalitetne statistike. Priručnik će biti

dostupan i na web stranici HZJZ od rujna ove godine (www.hzjz.hr).

5. Ostale provedene aktivnosti

Osim gore navedenih aktivnosti u prvih šest mjeseci u HZJZ zaposlena je jedna osoba na poslovima šifriranja uzroka smrti (VŠS), preveden je dokument SZO „Nadopune i promjene MKB-10 revizije“ - Svezak 2. Nabavljene su ACME tablice koje se koriste pri određivanju osnovnog uzroka smrti.

6. SUDIONICI PROJEKTA

Nositelj projekta je HZJZ koji će uz potporu Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi i DZS te suradnju s Medicinskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu i županijskim zavodima za javno zdravstvo provesti sve planirane aktivnosti u vremenu od 18 mjeseci. Projekt je započeo u siječnju 2009. godine, a završetak je planiran za kraj lipanja 2010. godine.

7. ZAKLJUČAK

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, statistika o uzrocima smrti je i dalje izvor najpouzdanijih pokazatelja za ocjenu zdravstvenog stanja stanovništva jedne države. Mortalitetnim pokazateljima se služimo i u evaluaciji postignuća zadanih ciljeva u nacionalnim zdravstvenim politikama. Kvaliteta pokazatelja ovisi o nizu elemenata koji trebaju biti zadovoljeni da bi mortalitetna statistika bila pouzdan izvor zdravstvenih informacija. U određivanju osnovnog uzroka smrti je od posebne važnosti pravilno ispunjavanje potvrde o smrti. Pouzdanost i dosljednost mortalitetne statistike umnogome ovisi o kvaliteti podataka dobivenih od zdravstvenih djelatnika koji utvrđuju mjesto, vrijeme i uzrok smrti. Kvalitetna statistika moguća je samo ako stručnjaci uključeni u popunjavanje i ovjeravanje potvrde o smrti unose potpune dijagnoze, točne okolnosti vanjskih uzroka, kao i uvjerljiv slijed događaja. Kvaliteta mortalitetne statistike ovisi o kvaliteti podataka unesenih na potvrdu o smrti, a oni su odraz stručnosti, motiviranosti i educiranosti zdravstvenih stručnjaka koji popunjavanju obrazac.

Zbog izuzetne važnosti mortalitetnih podataka MZSS je 2006. godine prihvatilo projekt „Unaprjeđenje kvalitete mortalitetne statistike – edukacija mrtvozornika“, na prijedlog HZJZ, čiji je cilj usklađivanje mortalitetne statistike u Hrvatskoj s preporukama i standardima EU. Projekt se nalazi u fazi donošenja novog „Pravilnika o načinu pregleda umrlih i utvrđivanju vremena, mjesta i uzroka smrti“ kojim se propisuje i novi obrazac potvrde o smrti. U sklopu ovog projekta do sada je organizirano pet edukacijskih tečajeva koji su obuhvatili i zdravstvene djelatnike koji nisu doktori medicine a obavljaju poslove mrtvozornika na području svoje županije.

Primjenom EUROSTAT-ovih preporuka za unaprjeđenje kvalitete statistike uzroka smrti osigurati će se kvalitetnija mortalitetna statistika u Hrvatskoj tako da se poboljša već postojeći dobar sustav prikupljanja, određivanja i šifriranja uzroka smrti te sustav nadopune i kontrole podataka.

Slika 1. Tijek mortalitetnih podataka u Hrvatskoj: od smrti do statističkog podatka o uzroku smrti

